

2020-04-27

Yttrande: En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabilitering, SOU 2020:6

DIK är fackförbundet för alla som studerar eller arbetar inom kultur, kommunikation och kreativ sektor. DIK är en del av Saco och organiserar cirka 20 000 medlemmar inom arbetsmarknadens alla sektorer, inklusive studenter och egenföretagare.

DIK delar bedömningen att sjukförsäkringsprocessen behöver göras mer begriplig och trygg för den försäkrade. De aspekter av sjukförsäkringen som utredningen lyfter har varit nödvändiga att se över. DIK välkomnar därför utredningens förslag, men vill samtidigt betona att förslagen inte löser försäkringens grundproblem. Utredningens förslag förbättrar förvisso den enskilda individens möjligheter till en rättssäker och trygg prövning, men för ökad trygghet kan inte problemen avgränsas till att handla om begreppshantering i bedömningen. Det är viktigt att se helheten och inte glömma bort att rikta fokus mot orsakerna och angripa varför människor blir sjuka. DIK vill se en mer flexibel och nyanserad sjukförsäkring som tar hänsyn till folkhälsa såväl som till kompetensförsörjning.

Trygghetssystemen behöver anpassas för att svara mot en framtida, alltmer kunskapsintensiv arbetsmarknad. Ökade krav på högre utbildning förutsätter både att befintlig akademisk kompetens tillvaratas och att möjligheterna till kompetensutveckling och livslångt lärande förbättras. För att det ska vara möjligt krävs en mer flexibel och nyanserad sjukförsäkring i kombination med ett mer hållbart arbetsliv.

12.2 Bedömningen efter 180 dagar ska göras mot sådant *angivet* arbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden

DIK är positiva till förslaget om att bedömning av arbetsförmågan ska göras mot ett angivet normalt förekommande arbete. Det konkretiserar bedömningen mot en annars fiktiv arbetsmarknad och är ett steg i att göra sjukförsäkringsprocessen mer transparent och begriplig för den försäkrade.

DIK anser dock att värderingen av nuvarande arbete i förhållande till normalt förekommande arbete är fortsatt problematisk (se punkt 12.3). Det är även viktigt att bedömningen av arbetsförmågan nyanseras (se punkt 12.5, 12.6).

12.3 Ärendena måste utredas mer

DIK är positiva till förslaget som innebär att Försäkringskassan i större utsträckning utreder ärenden. Det är viktigt att Försäkringskassan tar sitt pedagogiska ansvar och gör det tydligt för den försäkrade vilka arbetsuppgifter och arbeten hen bedöms ha förmåga att klara av. Lika viktigt anser vi det vara att Försäkringskassan förklarar och preciserar skillnaden mellan nuvarande arbete och normalt förekommande arbete och hur de värderats mot varandra.

I linje med övriga kommentarer vill DIK att utredningarna tar hänsyn till ett helhetsperspektiv. Det inkluderar både jämställdhetsaspekter och den försäkrades livssituation. DIK är ett kvinnodominerat förbund och många medlemmar arbetar inom kvinnodominerade yrken och sektorer där de stressrelaterade sjukskrivningarna ökar som mest. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU, har i en forskningsöversikt konstaterat att kvinnors sjukfrånvaro ökar efter att de har fött barn (mammorna har ungefär dubbelt så många sjukfrånvarodagar som papporna efter första barnets födelse).¹ Därtill har Riksrevisionen visat att skillnaderna beror på att kvinnor och män behandlas olika i sjukskrivningsprocessen.² Detta måste vägas in i bedömningarna vilket kräver ökad kunskap hos handläggare.

12.4 Äldre försäkrade ska alltid få sin arbetsförmåga bedömd mot arbete hos arbetsgivaren.

DIK är positiva till förslaget om att äldre försäkrade ska få sin arbetsförmåga bedömd mot arbete hos arbetsgivaren. Det innebär en klar förbättring för den enskilda individen. Det är positivt i bemärkelsen att den försäkrade som är i slutet av sitt arbetsliv inte tvingas till omställning, men även i bemärkelsen att det förhindrar att en äldre individ som nekas sjukpenning får lämna arbetslivet med lägre pension.

Strukturellt riskerar dock förslaget att segmentera en redan befintlig åldersdiskriminering. Studier visar att arbetsgivare har en stereotyp bild av äldre arbetskraft och att åldersdiskrimineringen är omfattande vid rekrytering.³ Risken med förslaget är således att det som ska vara ett skydd även fungerar som en slags normalisering av äldres ställning på arbetsmarknaden.

Denna strukturella aspekt är även viktig att beakta i relation till höjd pensionsålder och ett förlängt arbetsliv. När utbudet av arbetskraft bland äldre ökar blir behovet att motverka åldersdiskriminering än mer akut.

¹ IFAU, 2011. [Kvinnors och mäns sjukfrånvaro](#), Rapport 2011:2.

² Riksrevisionen, 2019. [Jämställd sjukfrånvaro – bedöms män och kvinnor likvärdigt i sjukskrivningsprocessen](#), RiR 2019:19.

³ Delegationen för senior arbetskraft, 2019. [Bortvald på grund av ålder – åldersdiskriminering vid rekryteringar](#), Rapport 11.

DIK vill även uppmärksamma att medellivslängden, som definierar riktåldern för pensionen och följaktligen den grupp äldre som berörs av förslaget, varierar mellan olika samhällsgrupper.⁴ Personer med låg utbildningsnivå har sex år kortare medellivslängd än personer med hög utbildningsnivå, och skillnaderna mellan samhällsgrupperna ökar. En negativ effekt av förslaget är att det riskerar att främst gynna höginkomsttagargrupper, alltmedan det missgynnar de med lägre inkomster, som dessutom ofta har mer fysiskt och psykiskt krävande jobb.

12.5 Inför ett nytt beviskrav, övervägande skäl, för att skjuta upp prövningen mot ett normalt förekommande arbete efter dag 180, 12.6 Gör det möjligt att skjuta upp prövningen mot ett normalt förekommande arbete efter dag 365

DIK är positiva till förslaget om att införa ett nytt beviskrav om övervägande skäl för att skjuta upp prövningen mot ett normalt förekommande arbete efter dag 180 och dag 365. Det är ett nödvändigt steg för att göra sjukförsäkringen mer human och hänsynstagande. Det mjukar upp systemet, vars främsta syfte idag är att till varje pris få ut den försäkrade i arbete.

För den försäkrade med stressrelaterad sjukdom eller utmattningssyndrom innebär en för tidig prövning än mer stress och oro, vilket förhindrar rehabiliteringen. Genom att vid övervägande skäl göra det möjligt att skjuta upp prövningen ges den försäkrade förbättrad möjlighet till rehabilitering och återgång till arbete.

DIK ställer sig dock kritiska till den upptrappning som förväntas i och med det nya beviskravet. Övervägande skäl är endast aktuellt om den försäkrade bedöms kunna återgå till arbete hos arbetsgivaren i samma omfattning som innan sjukfallet. DIK skulle här vilja se en mer flexibel och nyanserad sjukförsäkring som tar i beaktande att den försäkrade kanske inte klarar av att återgå i arbete i samma omfattning som innan sjukfallet.

DIK vill att heltidsnormen som präglar förslaget problematiseras och att övervägande skäl ska föreligga även om den försäkrade bedöms kunna återgå med reducerad arbetsförmåga. Som förslaget nu är utformat finns inget utrymme för nyanser. Den försäkrade ställs för ett antingen eller: återgång till arbete i full omfattning eller prövning mot hela arbetsmarknaden. Detta menar vi är ett alltför svartvitt förhållningssätt gentemot den sjuka individen, och ett slöseri med befintlig kompetens.

Stressrelaterad sjukdom och psykisk ohälsa är växande samhällsproblem. Det är också de vanligast förekommande orsakerna till sjukskrivning bland akademiker, och kvinnliga akademiker i synnerhet. Det är en oroande utveckling sett till att arbetsmarknaden går mot ökad professionalisering med allt högre krav på akademisk utbildning. Både ur ett folkhälsoperspektiv och kompetensförsörjningssynpunkt är det därför viktigt att möjliggöra för fler att

⁴ Folkhälsomyndigheten, [Medellivslängd 2019](#).

återgå i arbete med lägre tjänstgöringsgrad inom sin profession. En sjukförsäkring som mindre strikt följer heltidsnormen och tillåter den försäkrade att återgå till arbete på deltid kan bättre möta framtidens utmaningar.

DIK föreslår att prövningen mot normalt förekommande arbete, vid övervägande skäl, ska gå att skjuta upp om den försäkrade förväntas återgå i arbete hos arbetsgivaren med minst 75 procents arbetsförmåga.

DIK vill i förlängningen se en utveckling mot ett mer diversifierat arbetsliv där det är arbetstagarens arbetsförmåga som står i centrum, oavsett om den innebär heltidsarbete eller en lägre tjänstgöringsgrad.

Samtidigt vill vi betona vikten av ett hållbart och jämställt arbetsliv. Våra synpunkter och förslag förutsätter tryggare arbets- och anställningsvillkor och kraftfulla insatser för att förebygga stress och sjukskrivningar på både samhälls- och arbetsplatsnivå.

Vi vill även förtydliga att den deltid vi förespråkar är avgränsad till sjukförsäkringssystemet. Deltid som norm är inget vi förespråkar generellt sett. Vi är tvärtom medvetna om den eventuella risk ett problematiserande av en heltidsnorm har för jämställdheten. Den deltidsmöjlighet vi förespråkar inom ramen för sjukförsäkringssystemet bör ses som ett frivilligt alternativ till utförsäkring. För att komma åt orsakerna till kvinnors sjukskrivning bör våra förslag kompletteras av strukturella insatser för ett jämställt uttag av föräldraförsäkringen. DIK driver därför krav på en tredelad försäkring.

12.7 Arbetsförmågan ska inte bedömas mot angivet normalt förekommande arbete vid bedömning av rätt till rehabiliteringsersättning

DIK är positiva till förslaget om att arbetsförmågan inte ska bedömas mot angivet normalt förekommande arbete vid bedömning av rätt till rehabiliteringsersättning. DIK har länge eftersökt en öppenhet mellan olika insatser och ett mer flexibelt system vad gäller möjligheten att återgå till arbete på deltid och vara sjukskriven på deltid. Förslaget möjliggör för den försäkrade att få arbetslivsinriktad rehabilitering vid nedsatt arbetsförmåga.

I sammanhanget vill DIK även lyfta möjligheten för den försäkrade att arbeta koncentrerad deltid, det vill säga att vid partiell sjukskrivning arbeta heltid vissa dagar. Den försäkrade som idag klarar av att jobba heltid några dagar i veckan bedöms i dagsläget ha högre arbetsförmåga än vad de egentligen har. Behovet av en mer anpassad deltidsform för den som lider av utmattningssyndrom berörs i utredningens analysavsnitt och skulle kunna förtydligas i förslagen.⁵

⁵ SOU 2020:6, s. 68–69.

12.8 Regeringen bör överväga ett förtydligande av begreppet arbetslivsinriktad rehabilitering

DIK välkomnar att utredningen föreslår att regeringen bör överväga ett förtydligande av begreppet arbetslivsinriktad rehabilitering, med krav på att ett sådant förtydligande tar hänsyn till utredningens rekommendation om att bevilja rehabiliteringsersättning för ett bredare panorama av olika rehabiliteringsåtgärder som går att kombinera. Det går väl i linje med det helhetsperspektiv som DIK förespråkar och skulle innebära en mer "livsinriktad" rehabilitering.

12.10 Ett särskilt stöd vid omställning bör övervägas

DIK välkomnar ytterligare åtgärder för att underlätta omställning. DIK föreslår dock att ett sådant stöd premierar livslångt lärande och omställning inom ramen för den befintliga anställningen framför omställning mot den öppna arbetsmarknaden.

Anna Troberg
Förbundsordförande DIK

Viktoria Hellström
Utredare, DIK